УБМБУ Судакъ шеэри больгеси «Къырымтатар тилинде окъуткъан 3 номералы орта умумтасиль мектеби»

Qırım evlâdı

V нешир февраль 2018 с.

Тиль—акъыл теразесидир.

Номан Челебиджиханнынъ ольген кунюнден 100 йыл

Номан Челебиджихан 1885 сенеси Ор уездининъ Сонакъ коюнде догъды. Ерли мектепте, сонъра Кезлев медресесинде тасиль алды. 1908-1916 сенелери Истанбул ве Санкт-Петербург университетлеринде окъуды. Укъукъ ве тиббият фенлерини мукеммель огренди. 1908 сенеси Джафер Сейдамет ве башкъа къырымтатар генчлери иле тюрк инкъилябында иштирак этти. Айны заманда «Къырым талебеджемиети»ни тешкиль этип, халкъымызны чар укуметининъ зулумындан къуртармакъ ичюн чалышты.

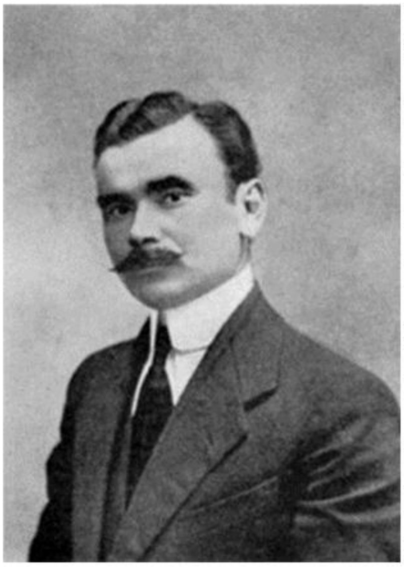

1917 сенеси Номан Челебиджихан Къырым муфтиси ве сонъра Къырым мусульман Иджра Комитетининъ реиси оларакъ сайланды. Укюмет башында олгъанда, миллетимизнинъ вазиетини бус-бутюн деньиштирмек ве миллий медениетимизни инкишаф эттирмек ичюн буюк гъайрет ве себат косьтерди. 1918 сенеси февраль 23 куню Номан Челебиджихан большивиклер тарафындан кийикджесине къатиль этильди.

Номан Челебиджихан озь ширлерини генчлик чагъындан язмагъа башлады. Буюк истидат иле язылгъан лирикасы фельсефий мизаджы иле айырылып тура. Бир сыра эсерлеринде ватанперверлик гъаелери гъает теренлик иле бериле.

Онынъ «Ант эткенмен» шиири шимди халкъымызнынъ миллий гимнидир. «Чобан къыз», «Бастырыкъ», «Татарлар юрду», «Ёлджу гъарип», «Сары ляле», киби ширлеринде индже лирика иле юксек миллий пафос ве азаделик нагъмелери теренню́м этиле.

Номан Челебиджиханнынъ 1913 сенеси язгъан «Къарылгъачлар дуасы» икяеси акъкъында Джафер Сейдамет бойле деген эди: ***«Бу икяе къырым тюрклери эдебиятынынъ ольмез бир парчасы оларакъ, даима къуветини муафаза этеджектир!».***

Языджы, шаир Рефат агъа Чайлакъ 85 яшында!

13 февральде языджы, шаир, миллий арекет ветераны, судакълы Рефат агъа Чайлакъ 85 йыллыгъыны къайд этти. Шу себептен, 14 февраль куню мектебимизде бу тантаналы куньге багъышлангъан тедбир отькерильди. Мектебимизде языджынынъ ширлери янъгъырады, талебер юбиляргъа оюн, йырлар багъышладылар.

Рефат Чайлакъ 13 февраль 1933 сенеси Судакъ районынъ Токълукъ коюнде дюньягъа кельди. Он бир яшында бутюн халкънен сюргюн этильди. Койлю мектепни битирип, Ташкент гидромелиоратив техникумгъа кире. Озь Ватанына къайгъырып ширлерни язмагъа башлай. 1994-2001 с. Рефат Чайлакънынъ биринджи джыйынтыкълар дюнья юзюни корьдилер: «Босагъада» («На пороге»), «Седа» («Эхо»), «Меним Ватаным» («Родина моя»). Шимди языджы Судакъ шеэринде яшай.

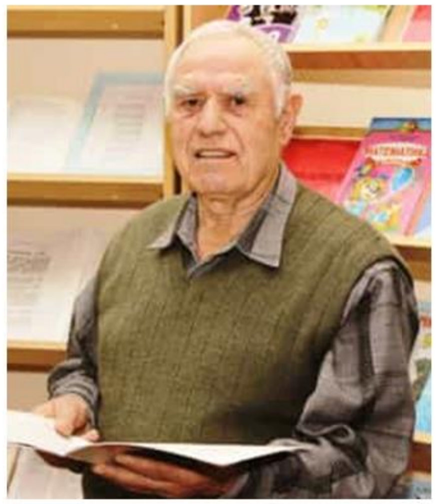

Мектебимизде «Йылдызлар» ансамбли

13 февраль куню мектебимизге белли къырымтатар ансамбли «Йылдызлар» кельдилер. Яш йырджыларымыз ве оюнджыларымыз мектеп талебелерини пек къувандырдылар. Белли къырымтатар йырджы Сервер Какура талебелеримизнен чокъ заманевий къырымтатар йырларны иджра эттилер. Сервер агъа мектебимизге янъы йырлар иле диск багъышлады.

Тиль – энъ къыйметли байлыгъымыз

9 февральде мектебимизде «Язык—душа народа» ярышнынъ муниципаль этапы кечирильди. Гъалебе къазангъан ве инштирак эткен талебелеримизни хайырлаймыз!

21 февраль – халкъара ана тили куню

Февральнинъ 21 бутюн дюнья халкъара Ана тили куню оларакъ къайд эте. Мектебимизде де бу куньге багъышлагъан чокъ тедбир отькерильди. Бутюн афта девамында талебелеримиз ичюн ярышлар, меракълы, шенъ дивар газеталар, конкурслар кечирильди. Афтанынъ сонъунда буюк сыныфлар арасында «Не? Не ерде? Не заман?» интелектуаль ярышы кечирильди. Талебелеримиз де бу кунь черчивесинде озьлерини актив алып бардылар. Башлангъыч сыныф талебелери мектепке миллий къыяфет иле кельдилер. Мектебимизде бойле тедбирлеримиз чокъча кечирильсин. Ана тилимиз янъгъырасын!

Тарихий малюмат

- Къырымтатар тили—Алтай тиль аилесине кирген тюркий тиллрге менсюптир.
- Къырымтатар тилинде III шиве бар:

-Ялыбойлю (дженюбий)
-Чёль (шималий, ногъай)
-Орта ёлакъ (тат)

Къырымтатарларнынъ шивелери араларында буюк фаркъ олгъаны къырымтатар халкънынъ этногенези муреккеп олгъанынен анълатыла. Къырымтатар тильнинъ земаневий тарихи 19 асыр сонъунда мешур маарифчи Исмаил Гаспринский фаалиети иле башланды. Асылында, Гаспринский къырымтатар эдебий тилини яратты. Шу тильнинъ эсасы ялыбойлю шивеси эди.

1928 сенесине къадар къырымтатар тили ичюн арап уруфаты, 1928-ден, 1939 сенесине къадар латин, 1939 сенесинден берли— кирил уруфаты къулланылды.

1990 сенелеринден берли, 1997 сенеси Къырым Юкъары Шурасы къарарынен тасдыкъ этильген латин уруфатына яваш-яваш кечюв япылмакъта.

Шимдики заманда эм кирил, эм де латин уруфатлары къулланылалар. Шуны кайд этмек керек ки, интернетте, эсасен, латин уруфаты ишлетиле, факъат китаплар, меджмуалар кирил уруфатынен басыла.

«Тиль – халкънынъ энъ буюк байлыгъыдыр»

«Къырым эвляды» газетасы

Къырымтатар тилинде айда бир кере нешир этиле.

Баш муаррир: Ф. Аблялимова

Муаррирет: Эмине Усеинова, Эльвина Умарова

Бизим адресимиз: Судакъ ш., Бирюзова, 7 сокъагъы

Сайтымыз: http://sudak-school3.ru
qirimevlyadi@mail.ru